

Mændene på sygeplejeskolen

Fiktion og virkelighed

Dansk
Sygeplejehistorisk
Museum

Mændene på sygeplejeskolen - Fiktion og virkelighed

2018

Copyright © Dansk Sygeplejeråd

Alle rettigheder forbeholdes

Fotografisk, mekanisk eller anden form for gengivelse eller mangfoldiggørelse er kun tilladt med angivelse af kilde.

Forord

En tv-serie om de første mandlige sygeplejersker, det er da nyt. Mandlige sygeplejersker er stadig en mangelvare, og vi skal have flere mænd ind på uddannelsen for at kunne matche den almindelige befolkningssammensætning.

Med den nye tv-serie "Sygeplejerskolen" er der nu to fortællinger om de første mænd, der vovede sig ind i sygeplejens kvindelige univers. Den fiktive historie på tv-skærmen med de farverige og dramatiske historier, og den langt mere nøgterne, der foregik i det virkelige liv på Rigshospitalet i årene 1951-54.

Begge historier har relevans. Serien på skærmen, fordi den vil tiltrække et stort publikum, der har fået smag for historiske danske serier, og den virkelige historie, fordi den fortæller om syv modige unge mænd, der forlod det trygge liv på Diakonhøjskolen i Aarhus og drog til hovedstaden for at udfordre kønsrollerne.

Uanset hvilken version man foretrækker, vil man få øjnene op for den diskrimination, de unge mænd måtte bide i sig fra lovgivningens og de ledende sygeplejersker og overlægers side, men kun sjældent fra patienterne. Efter endt uddannelse måtte de se i øjnene, at de var uønskede på en række arbejdspladser. Alligevel blev de hurtigt til en succeshistorie og avancerede til høje stillinger.

Dansk Sygeplejehistorisk Museum har været konsulent på tv-produktionen og har leveret rekvisitter og faktuel viden til projektet. Museet har dermed igen vist, at det er kommet i mediebranchens søgelys som et sted med sygeplejehistorisk viden og en stor fond af billeder og genstande, som medierne kan øse af.

Grete Christensen

Formand for Dansk Sygeplejehistorisk Museums bestyrelse
Formand for Dansk Sygeplejeråd

I "Sygeplejerskolen" medvirker bl.a. Jesper Groth som spiller sygeplejeelev Bjørn og Asta August som hans elevkammerat Susanne

Foto: Mike Kollöfel / TV 2

TV2 CHARLIEs nye tv-serie "Sygeplejerskolen"

Endelig fik Danmarks sin egen hospitalsserie. I årevis er vi blevet tæppebombet med hospitalsserier fra England, USA og senest fra Sverige. Nogen af dem ret kulørte, andre mere virkelighedsnære.

TV2 CHARLIEs seneste satsning handler helt utraditionelt om sygeplejeuddannelsen på et provinssygehus i 1951, før der eksisterede store centraliserede sygeplejerskoler. Det er helt befriende, at det ikke bare handler om maskuline læger og kønne sygeplejersker, der ender med at få hinanden til sidst.

Vinklen med den lille sygeplejerskole som omdrejningspunkt bliver peppet op af, at vi er i det år, hvor de første mandlige sygeplejeelever trådte ind i det feminine univers. Så der er lagt op til pikante scener og konfliktfyldte dilemmaer for de ældre og mere stereotyp tænkende sygeplejersker og læger.

Sygeplejemuseets rolle

Og hvad kommer det Dansk Sygeplejehistorisk Museum ved, ud over underholdningsværdien? Det kommer os ved, fordi museet har været involveret i produktionen fra start til næsten slut. For to år siden blev vi kontaktede af SF Studios, der havde fået opgaven af TV2 CHARLIE. Efter et første besøg på museet af manuskriptforfatterne og produceren, har der været tæt kontakt om alt fra boligforhold,

Et kig ind i museets depot af rekvisitter bestående af genstande, som museet i forvejen har mange af

uddannelse, lægemiddelsortiment, uniformer, tiltaleformer og graviditetstest anno 1951 og meget andet.

Kostumefolkene har endevendt museets tekstilmagasin og samlingen af uniformskopier og -mønstre, og rekvisitørerne har næsten tømt vores rekvisitdepot. Museumsbiblioteket har fundet de røde lærebøger fra dengang frem, og vores samling af indrammede billeder er blevet nærstuderet med henblik på indretning af diverse kontorer.

Så autentisk som muligt - og dog

Som sygeplejehistoriker er sådan en opgave en balanceagt, og der er sluttet en del historiske kameler. Det var fra starten slået fast, at manuskriptforfatterne forbeholdt sig deres kunstneriske frihed, som særligt kommer til udtryk, når det gælder alle de procedurer, som sygeplejeeleverne udfører. Serien handler om elevernes prøvetid, og i den virkelige verden blev de efter grundig instruktion kun sat til at tørre sengeborde af og vaske sengeben. I serien lægger de mavesonder ned, ventilerer poliopatienter og deler medicin rundt. Det ville ikke ske i virkeligheden - men der er jo ikke meget drama i bare at tørre en bordplade af.

Til gengæld er der lagt et meget stort arbejde i at udstyre rummene korrekt, bruge de instrumenter og fade, skåle, sprøjter osv., som man brugte dengang, og at udføre procedurerne, som de er beskrevet på den tid.

Skyllerummet i tv-serien "Sygeplejeskolen" med sygeplejemuseets bækkener, fade med mere.

Hvad kan vi bruge en tv-serie som "Sygeplejeskolen" til i dag?

Er "Sygeplejeskolen" ikke bare en nem opfølgning på succeserne med "Badehotellet" og "Radio Mercur"? Seerne er vilde med dem, og det er tydeligt, at der er interesse for det historiske stof, også blandt de unge.

Med "Sygeplejeskolen" oplever vi det ukendte univers, som et dansk sygehus er, når det opleves indefra. Som hovedfortælling møder vi de første mandlige mønsterbrydere, som udfordrede sygeplejens meget kvindelige monopol. Som det også skete i virkeligheden, støder seriens mandlige elever ind i fordomme og direkte modstand og chikane, som ikke bliver lettere at håndtere, når det foregår inden for rammerne af sygehusets stive og traditionsbundne magtstruktur.

Sideløbende med de mandlige elevers sorger og glæder får man et indtryk af 1950ernes strenge morallove og kønsroller, som først for alvor blev udfordret i 1960erne. Også selv om den nye ungdomskultur, som krigen lagde grunden til, begyndte at blomstre med Coca Cola og jazz-klubber.

Serien starter i 1951, seks år efter 2. verdenskrigs ophør. Den kolde krig er begyndt, og herhjemme levede man på godt og ondt med eftervirkningerne af den tyske besættelse. Også det giver serien et kig ind i.

Alt i alt er det en verden, der er værd at genopdage, ikke bare når det gælder sundhedspersonale, men også for mange andre.

Rigshospitalets hovedindgang på Blegdamsvej omkring 1950

Den rigtige historie om de mandlige sygeplejeelever

I fiktionens verden starter de mandlige sygeplejeelever i 1951 intetanende på et mindre og idyllisk beliggende provinssygehus. I den historiske og kedeligt nøgterne virkelighed trådte de velforberejede ind ad porten til Rigshospitalet i nogle bygninger, som er væk i dag. Hele det Rigshospital, som de tumlede rundt på, er revet ned siden.

De mandlige elever kom på banen takket være den driftige forstander på Diakonhøjskolen i Aarhus, Folmer Tange-Jensen. Han uddannede unge mænd til diakoner, der på et kristent grundlag udførte socialt arbejde, praktisk sygepleje og menighedsarbejde. Han havde gennem nogen tid fostret en idé om, at hans diakoner skulle kunne tage en fuld sygeplejerskeuddannelse og få autorisation på linje med de kvindelige sygeplejersker. Der var rift om de uddannede diakoner, og med en sygeplejerskeuddannelse ville de kunne få et bredere virkefelt.

Efter 2. verdenskrig var der alvorlig mangel på sygeplejersker, og Indenrigsministeriet nedsatte et udvalg, der skulle komme med forslag til afhjælpning af situationen. Udvalget barslede i 1949 med en betænkning, der forsigtigt foreslog, at mænd burde have adgang til sygeplejerskeuddannelsen. De mente dog ikke, at tiden var moden til det.

Det gav blod på tanden, og Diakonhøjskolen og Rigshospitalets forstanderinde, Eli Magnussen besluttede at vove forsøget. Ministeriet gav grønt lys, og Tange-Jensen håndplukkede syv unge diakonelever til at rejse til København for at prøve lykken. Inden de tog af sted, fik de et indledende kursus i sygepleje for at være velforberejede.

*De syv mandlige elever i deres nye uniformer
Fra venstre i bageste række:
Svend Aage Hvid, Herluf Lind, Anders Christian Jensen, Thorvald Jacobsen
Fra venstre i forreste række:
Axel Johannesen, Orla Olsen, Gunnar Johansen*

Der var en alvorlig og kønsbestemt forhindring indbygget i projektet. Ifølge Lov om Sygeplejersker kunne en mand overhovedet ikke være sygeplejerske. I loven og på det fortrykte autorisationsbevis blev sygeplejersken omtalt som "hun". De syv diakonelever måtte derfor skrive under på, at de var indforståede med, at de måske ikke kunne få statsautorisation.

På Rigshospitalet startede de med to måneders forskole, hvor de arbejdede nogle timer på afdelingen, og resten af tiden fik de undervisning i anatomi, sygepleje og rengøring. Drengene, som de blev kaldt i hele uddannelsesperioden, deltog på lige fod med pigerne. Dog måtte drengene ikke bo på skolen, de skulle selv finde et værelse ude i byen, og de fik boliggodtgørelse, så det blev praktisk muligt.

Efter forskolen blev de rigtige sygeplejeelever og kunne begynde deres praktik på afdelingerne. For drengenes vedkommende var der dog restriktioner, da de ikke måtte komme på afdelinger med kvindelige patienter. Det blev der dog lempet lidt på, så de kom ud på almindelige afdelinger for kvinder. Gynækologi og barsel var fortsat lukket land, så det lærte de kun på et rent teoretisk niveau.

Gennem de tre elevår var drengene på Rigshospitalet et varmt emne for aviser og blade. Aviserne bragte mange billeder og interviews med de mandlige elever og deres lærere, og omtalen af dem var overordentligt positiv. Drengene vidste godt, at der lå et stort pres på dem, for at forsøget kunne blive en succes, så de stillede beredvilligt op og strammede sig yderligere an for at gøre et godt indtryk.

Det officielle eksamensbillede på Rigshospitalet den 5. maj 1954

Eksamen og autorisation

Den 5. maj 1954 blev der holdt en højtidelig afslutningsfest for hele holdet. Det var jo noget særligt med den første generation af mandlige sygeplejersker. En af de mandlige elever holdt tale, hvor han takkede de kvindelige elever for deres gode modtagelse af drengene, og han legede med ordet "sygeplejer-ske", fordi det endnu ikke lå fast, hvad den mandlige titel skulle være.

En af drengene kom hæsblæsende ind midt i forestillingen og nåede lige at få sit eksamensbevis og emblem. Han havde haft nattevagt og var blevet sendt hjem til Husum for at sove. Da det gik op for ledelsen, blev der sendt en portør af sted for at hente den manglende dimittend.

Rigshospitalets forstanderinde Eli Magnussen opfordrede drengene til at søge om autorisation på lige fod med pigerne. Eli Magnussen var også tilforordnet sygeplejerske i Sundhedsstyrelsen, så hun har måske trukket i trådene bag kulissen, så drengene fik deres autorisationsbeviser et halvt år efter. Det var i strid med loven, men alle vidste, at den var ved at blive revideret, så det ville være nemt at få rettet op på det lille problem med kønnet.

Jobsøgning

Efter endt uddannelse skulle de nye mandlige sygeplejersker finde arbejde. Men først skulle tre af dem aftjene deres værnepligt på Jægersborg Kaserne. Her var de almindelige rekrutter i tre måneder, og bagefter blev de sendt på Gentofte Amtssygehus og Militærhospitalet på Tagensvej i København for at hjælpe i laboratoriet. Begge steder fandt oversygeplejersken ud af, at de var sygeplejersker og satte dem i nattevagt uden løn. De klagede, men generallægen kunne ikke lide mandlige sygeplejersker, så det blev der ikke lavet om på.

En af dem søgte efterfølgende ind på Københavns Kommunehospital, men det viste sig, at hospitalsborgmesteren havde forbudt Københavns kommunale hospitaler at ansætte mandlige sygeplejersker. Han fik kun stillingen, fordi Dansk Sygeplejeråds formand, Maria Madsen troppede op på borgmesterens kontor for at klage.

En anden søgte senere en stilling som forstander på et plejehjem i Maribo. Han fik stillingen foran ni kvindelige ansøgere, hvilket udløste en presse-hetz mod ham og amtet, både fordi han var mand, men også fordi han var diakon.

Generelt gjorde de første syv mandlige sygeplejersker alligevel lynkarriere. Flere af dem kom hurtigt på videreuddannelsen i Aarhus, og en, Anders Christian Jensen, blev forstander på først Blegdamshospitalet i København og senere på det nybyggede Hvidovre Hospital. Axel Johannesen, der havde fået stillingen i Maribo, blev senere amtsplejehjemsinspektør i Vestsjællands Amt. En tredje, Orla Olsen, blev oversygeplejerske og meget aktiv i Dansk Sygeplejeråd.

Mandlige sygeplejersker i dag

På det andet hold med mandlige elever på Rigshospitalet var en tredjedel af eleverne mænd, og Rigshospitalet fortsatte med at rekruttere mandlige elever fra Diakonhøjskolen. I resten af landet fulgte de andre sygehuse langsomt efter, og efter uddannelsesreformen i 1958 begyndte de nye sygeplejerskoler lidt efter lidt at optage mandlige elever.

I 2018 er andelen af mandlige sygeplejersker 4,4%, og tallet har i mange år ligget på 3-4%.

Dansk Sygeplejeråd

Sankt Annæ Plads 30, 1250 København K
33 15 15 55
dsr@dsr.dk www.dsr.dk